

Periode 2 - Jagers en verzamelaars en vroege boeren in een vernattend landschap (7000/6500 - 3400 v. Chr.)

Archeologische zone 2.2 Laag-dynamisch zoetwatergetijdengebied

Door de stijgende zeespiegel kwamen steeds grotere gebieden onder directe invloed te staan van de zee. Het basisveen dat was ontstaan onder invloed van dezelfde zeespiegelstijging schoof verder landinwaarts en werd aan de zeezijde bedekt door mariene kleisedimenten (Laagpakket van Wormer). In dat gebied was waarschijnlijk sprake van een gevarieerd waddenlandschap dat geleidelijk overging in een meer kwelderachtig landschap. Achterin het systeem, omstreeks 5000 voor Christus bijvoorbeeld in de omgeving van Swifterbant, was sprake van laag-dynamisch zoetwatergebied van kwelders doorsneden met krekens waar riviertjes uit het achterland doorheen liepen en waar de zee nog amper invloed had. Langs de riviertjes lagen oeverwallen en in het achterland was sprake van veenmoerassen. De verbreiding en genese van dit gevarieerde landschap is ondanks veel onderzoek nog niet geheel duidelijk. Toekomstig onderzoek binnen de AMZ-cyclus kan bouwstenen bieden om dit beeld te verduidelijken.

Onderzoeksthema 2.2a Omvang en verspreiding van landschappen vergelijkbaar met Swifterbant-complex

Een deel van het dynamische zoetwatergebied is in het verleden benut door de mens. Uit de polder kennen we de vroeg-neolithische gemeenschappen van de Swifterbantcultuur, de eerste agrarische gemeenschappen in dit deel van Nederland. Cruciale vragen zijn: wat is de omvang en verspreiding van het Swifterbant 'zoetwater getijdengebied' geweest? Uit welke landschapszones heeft het bestaan? Welke landschapselementen waren aanwezig in dit dynamische (natte/vochtige) milieu? Op basis daarvan zouden vragen als: waar lagen de archeologisch relevante benutbare en/of bewoonbare landoppervlaktes en waar

liggen zones met archeologische resten, beantwoord kunnen worden.

Onderzoeksthema 2.2b Dynamiek binnen dit landschapstype

De begrenzing en verspreiding van de verschillende landschapszones in dit grootschalige wetland, dat door de vernatting vanaf 5500 voor Chr. is ontstaan, zijn slechts in grote lijnen bekend. Hetzelfde geldt voor de verschuivingen van de zones gedurende de tijd. In zijn algemeenheid zijn er nog veel vragen over hoe we ons de genese, dynamiek van dit landschap en/of landschapszone moeten voorstellen, in feite een vernattend/verdrinkend landschap, echter met een eigen dynamiek en daarin ook 'stilstand' fasen. Een belangrijk referentiepunt vanuit de archeologie bezien is de kennis die we hebben opgedaan bij onderzoek in de omgeving van Swifterbant en ook in het Eemstroomgebied. Gebruikmakend van deze referenties kan de aandacht worden gelegd op die zones in het IJsselmeergebied waar op basis van de huidige kennis meerdere milieus en landschapselementen in

elkaars nabijheid verwacht worden (diachrone en synchrone ontwikkelingen). Juist dit soort gevarieerde zones zijn in het verleden aantrekkelijke gebieden voor bewoning en levensonderhoud geweest. Het is van belang zicht te krijgen op de dynamiek in de landschapontwikkeling in deze periode (bijvoorbeeld de afwisseling van natte en droge fasen) en de afzettingen binnen het Laagpakket van Wormer die daar het gevolg van zijn. Inzicht in deze (complexe) dynamiek is van belang om vast te stellen of er in dergelijke landschappen stabiele oppervlakten (bijvoorbeeld pleistocene opduikingen, oeverwallen, etc.) aanwezig zijn geweest die door mens gebruikt kunnen zijn.

Onderzoeksthema 2.2c Bewoning en gebruik van het landschap

Cruciale vraag is, wat is de omvang en verspreiding geweest van bewoonbare/benutbare landschapselementen zoals oeverwallen, rivierduinen, waterlopen en moerassen gedurende het Vroeg-Neolithicum.¹ En indien dergelijk landoppervlaktes aanwezig zijn hoe zijn deze dan door de mens in het verleden gebruikt? Om deze vragen te kunnen beantwoorden zal een soort van hybride aanpak van onderzoek noodzakelijk zijn waarbij een geo-archeologisch

¹ Peeters, 2007; Raemaekers & de Roever 2020.

multidisciplinair uitgangspunt wordt gehanteerd. Een dergelijke aanpak dient getrapd ingestoken te worden waarbij de fasen van onderzoek informatie uit voorgaande de fasen worden benut. De overkoepelende vraag waar aan gewerkt kan worden is: welke landschappelijke zones werden in het Laat-Mesolithicum en Vroeg-Neolithicum gebruikt voor bewoning, jacht, akkerbouw en veeteelt?²

² NOaA 2.0, vraag 8; Peeters 2007; Geerts *et al.* 2019

Peeters, J.H.M., 2007: *Hoge Vaart-Az7 in context: towards a model of mesolithic-neolithic land use dynamics as a framework for archaeological heritage management*, Amersfoort.

Geerts, R.C.A., A. Müller, M.J.L.Th. Niekus & F.J. Vermue, 2019: *Mesolithische kampen onder de oever van het Reevediep, een archeologische opgraving van vindplaats 9 in het tracé van de hoogwatergeul in het Reevediep te Kampen*, (ADC Monografie 28/ ADC Rapport 4750), Amersfoort

Raemaekers, D.C.M. & P.J. de Roever (red.) 2020: *Swifterbant S4 (the Netherlands) Occupation and exploitation of a Neolithic levee site (c. 4300-4000 cal. BC)*, Groningen Archaeological studies 36.

Heeft u vragen?

Bel dan 033 - 421 7 456 of stuur een mail naar info@cultureelerfgoed.nl.
www.cultureelerfgoed.nl

Teksten gerealiseerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Mooi Noord Holland

Kaartmateriaal: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Vestigia BV

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

November 2020

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort.

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.